

דבר הרהיבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית ההוראה לענייני דיבת

גליון צ"ה פרשת משפטים - שקלים

נושא השבוע

לוקח הלואה עבור השני

אם מותר ליתן לו מה שמשלם לחבירו

דבר העורך

בפרשת השבוע 'פרשת משפטים' אחד משלש פרשיות שבתורה שכתוב בהם מצוות איסור ריבית, ובפרשה זו כתוב גם המצוות עשה דאורייתא של הלואה, 'אם כסף תלוה את עמי', כמו שדרשו חז"ל שזה מצוות עשה דאורייתא להלוות למי שמבקש הלואה. [זוה לא רק בכסף אלא גם בדברי מאכל וכדומה].

יש לנו ללמוד לקיים מצוות התורה, וחלילה לא להפך את היצרות, כמו שהיה מי שאמר לחבירו שאינו רוצה להלוות כדי שלא להכשל חללה בעוון ריבית, לכן אינו רוצה להלוות כלל, שזה היפוך כוונת התורה, וזהו וביטול מצוות עשה של 'אם כסף תלוה', אלא יש לנו ללמוד דיני הלואה, ודיני ריבית, ועל ידי זה לקיים מצוות עשה של הלואה, וגם של נכשל באיסור ריבית.

ונסיים בלשון המדרש רבה [ל"א - ד] אם כסף תלוה את עמי, הדין הוא דכתיב (תהלים טו, ה): כספו לא נתן בנשך, בוא וראה כל מי שיש בו עשר ונותן צדקה לעניים ואינו מלוה ברבית, מעליו עליו פאלו קיים המצוות פלו, שואמר: כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם.

פסקי הלכות

א. היתר לשלם הוצאות למלוה

ידוע שיש איסור ללוה להוסיף למלוה יותר מהסכום של ההלואה, מכל מקום יש היתר שהלוה ישלם למלוה ההוצאות של ההלואה, כגון אם יש למלוה עמלה על העברת הכסף, וכן מבואר בשולחן ערוך, שעל הלוה לשלם שכר הסופר, ובזמנינו שייך זה, שאם המלוה רוצה להלוות רק עם שטר הסכם הלואה שנערך על ידי עורך דין, והעורך דין לוקח על זה שכר מירחא, צריך הלוה לשלם את השכר מירחא.

ב. אולם רק לשלם על ההלואה אבל לא על מה שהמלוה משלם כדי להשיג את הכסף.

אלא שאפילו הכי יש להבחין, שדוקא הוצאות אלו שיש רק מעצם ההלואה, זה יש ללוה לשלם למלוה.

אבל הוצאות שיש למלוה כדי להשיג את הכסף שיוכל להלוות לו, אין נחשב כהוצאות ואסור ללוה לשלם למלוה על זה.

ולכן מי שחבירו מבקש ממנו הלואה, ואין לו כסף להלוות לו, והוא יש לו זכות להוציא הלואה מהבנק בריבית [רווחים] - על פי היתר עיסקא, והיינו כשלוקח לדוגמא 20,000 ש"ח, הוא מתחייב שיעשה עסק עם סכום זה, או ש20,000 מהעסקים שלו, וכגון הדירה שלו] מקנה לבנק, וממילא מגיע לבנק רווחים מזה, אין הלוה יכול לשלם לו מה שהוא משלם לבנק, שזה הוצאות שאינן קשורות להלואה ממש, אלא זה הוצאות שיש לו בגלל שהקנה חלק מהדירה שלו לבנק, שמכר חלק מהבית שלו כדי שיוכל להלוות לו כסף, אבל זה אינו הוצאה ממש מההלואה.

הפינה של הילדים

מבקש מחבר שילוח מחבר אחר בשבילו, ורוצה לתן לו על זה איזה ממתק

'יוסי' אחד מילדי הכיתה היה לו הרבה גוגואים, והיה ילד שם בכתה שרצה לקנות ממונו גוגואים, אבל 'יוסי' פעם אחד אמר לו שאינו מלוה רק לחברים שלו, לכן עכשו בקש מחבר שלו שמואל'י שידע שהוא חבר טוב של יוסי, והוא גם בן השכן שלו בבנין, ששמואל'י יבקש מיוסי שילוח לו גוגואים, ושמואל'י יתן לו את הגוגואים בהלואה. [בקצור 'יוסי' מלוה לשמואל'י חבר שלו, ושמואל'י מעביר את ההלואה לילד אחר, שהוא שכן שלו בבנין].

והילד הזה רוצה לתת לשמואל'י איזה ממתק על שדאג לו להלואה, יש לשאל אם יש בזה אסור רבית, מי נחשב המלוה אם 'יוסי' הוא המלוה ולא שמואל'י, וממילא אין בזה אסור רבית, או ששמואל'י נחשב המלוה וממילא יש אסור רבית שהילד יתן לו ממתק.

תשובה

מכיוון ש'יוסי' הלוה את הגוגואים לשמואל'י, לכן נחשב ששמואל'י הוא לוח מ'יוסי' ומלוה את הגוגואים לחבר, והוא נחשב המלוה של הילד השני, ולכן אסור לחבר לתת ממתק לשמואל'י על שדאג לו הלואה.

להארות והערות בעניני הגליון אפשר
לפנות בטלפון 0548447085
ובמייל y0548447085@gmail.com

שאלות בהלכות ריבית
אפשר לשאול בטלפון
02-501-5920

גליון זה נודב על ידי
אחד החפץ בעילום שמו
למען כבוד התורה בהפצת הלכות ריבית

מעשה בריבית

מוציא הלואה מהבנק בשביל אחיו

1. האם צריכים הם היתר עיסקא 2. האם מותר לו לשלם לאחיו יותר

מעשה ששואלים הרבה מאוד:

ראובן אברך כולל יש לו אפשרות להוציא הלואה מהבנק על סכום גדול, ואחיו שמעון צריך עכשיו סכום כסף, ולו אין את האפשרות לקבל סכום כזה מהבנק, ולכן מבקש מאחיו ראובן שהוא יוציא מהבנק הלואה על סכום כסף, [כמובן בהיתר עיסקא של הבנק] בשבילו, ושמעון אחיו אומר לו שהוא ישלם לו כל חודש הסכום שהוא יחזיר לבנק. ושואלים 1. האם צריך ראובן [האברך שמוציא הלואה] לעשות היתר עיסקא עם אחיו, או שיכול לסמוך על ההיתר עיסקא של הבנק.

2. אם צריך הוא לעשות היתר עיסקא, האם עושים היתר עיסקא, האם מספיק שאומרים שזה על פי היתר עיסקא, [כגון נוסח ברית פינחס] או שצריך גם לכתוב על שטר.

אם עשו את ההלואה על פי היתר עיסקא, יש לשאול עוד

1. האם מותר לשמעון ליתן לראובן רק הסכום שראובן שילם לבנק, או שיכול ראובן לבקש משמעון שישלם לו יותר. [לדוגמא ראובן מחזיר לבנק כל חודש סך 1500 ₪ בערך, האם יכול הוא לומר לשמעון שהוא יחזיר לו כל חודש 1600 ₪, [שירויה קצת לעצמו].
2. שמעון שואל אם מותר לו לקנות מתנה לראובן על זה שעשה לו טובה זו. [וזו יתבאר בגליון אחר בעזרת השי"ת].

תשובה

[על פי ש"ע סימן ק"ס סי"ב]

אלו החושבים כן, יש להם סעד לסמוך שהוא כן, אולם, בסתמא קשה להכריע שזה כוונת האנשים.

ולכן אי אפשר לסמוך על זה, ולכן יש להורות שמי שעושה דבר כזה שמוציא הלואה מבנק [וכדומה] על פי היתר עיסקא, ומעביר את הכסף לשני, צריכים הם להסכים להדיא שכוונתם עכשיו זה על פי היתר עיסקא.

ב. האם מספיק בעל פה

אם ההלואה זה בעל פה: היינו שלא חתמו ביניהם על שטר הלואה, רק שסיכמו בעל פה שישלם לו כל חודש כך וכך, באופן זה מספיק גם שההסכם עיסקא יהיה בעל פה, היינו שאומרים שההלואה זה בהיתר עיסקא נוסח של הבנק, או שאר נוסח.

אם ההלואה הינו בשטר, צריכים לרשום בתוך השטר שהתוספת שמשלם יותר זה רק בתנאי היתר עיסקא.

ג. כשסיכמו על פי עיסקא –

מותר לסכם גם יותר מהסכום שמשלם לבנק.

באופן שסיכמו שישלם לו הרווחים על פי תנאי היתר עיסקא, שוב אין לזה שום קשר עם מה שהמלוה משלם לבנק, ויכול הוא גם לכתחילה לדרוש ממנו שישלם לו יותר ממה שהוא משלם לבנק, [אם זה עדיין בגדר רווחים שאפשר להרויח מעיסקא כזו].

א. יש לו לעשות היתר עיסקא עם אחיו

הנה ישנם הרבה בני אדם שנראה להם ענין כזה פשוט להיתר, מכמה סיבות.

1. **יש הרבה שמבינים שזה הוצאות.**

שפשוט שאחיו אינו צריך להפסיד מזה שעוזר לו, ולכן מוכן הוא לשלם לאחיו את כל ההוצאות שיש לו כדי ליתן לו את ההלואה, ובכלל זה כל הריבית [רווחים] שהבנק דורש ממנו.

אולם באמת נפסק [סימן ק"ע] שאין זה בכלל ההוצאות שמתר ללוה לשלם למלוה, ולכן אין לסמוך על זה.

2. **יש שחושבים להיתר ששמעון נחשב הלוה מהבנק**

חושבים שזה נחשב כאילו הוא בעצמו לקח את ההלואה מהבנק, אולם אין זה נכון, שעל פי תורה, מי שאחראי על ההלואה, הוא נחשב המלוה, ולכן אם בבנק רשום ההלואה על שם ראובן, אף ששמעון אחיו משלם את הכסף לבנק, [ואפילו אם בבנק יודעים שמטרת ההלואה זה בשביל שמעון, ואפילו אם מיד העבירו את הכסף לשמעון] אפילו הכי באמת על פי דין ראובן הוא לווה מהבנק, והמלוה את הכסף לשמעון.

3. **יש שחושבים שפשוט שזה על פי היתר עיסקא.**

העולה להלכה

מוציא הלואה מהבנק [על סמך היתר עיסקא של הבנק] כדי להלוות לאחיו [או ידיר]

א. **כתבו כל הפוסקים** שיש להם לסכם ביניהם שהוא נותן לו את ההלואה על פי היתר עיסקא.

ב. **ויפרש לו נוסח של היתר עיסקא,** או יכול לומר לו נוסח היתר עיסקא של הבנק שהוא קיבל מהם ההלואה, או יכול לומר נוסח ברית פנחס, או נוסח אגר נטר [למי שמוכן להדר יותר].

ג. **אם ההלואה הוא בעל פה** מספיק אם מדברים ביניהם בעל פה שזה על פי היתר עיסקא.

ד. **אם עושים שטר,** [או איזה שהיא מסמך שיחייב אותו להחזיר את החוב]

צריך שעל אותו השטר יהיה כתוב שהתחייבות שלו להחזיר את החוב זה על פי תנאי היתר עיסקא.

ה. **ובאופן שסיכמו שזה על פי היתר עיסקא,** יכול המלוה לכתחילה לדרוש מהלוה גם יותר ממה שהוא משלם לבנק.